

HODOČASNIK APSOLUTNOGA

POVODOM PEDESETGODIŠNJICE SMRTI LÉONA BLOYA

I

Samo ime Léon Bloy znak je protuslovlja. Neki, kad je o njemu govor, razumijevaju samo svadanje, proklinjanje i preziranje. Drugi se odmah sjete naglasa najpotresnije nježnosti i najoriginalnijega sjaja. Za ove, na proziv tog imena, pristupaju u neusporedivoj sladosti i svjetlu, slični gospojama što ih Dante i Vergilije sretaju na kraju Čistilišta, ova tri ženska lika koje ne bismo mogli zaboraviti: Klotilda, Veronika i besmrtna zaručnica Pisama. Pred one se izdiže Marie-Joseph-Caïn Marchenoir, spreman da pusti na njih strašna molosa ili da ih toljagom čvrstom udari kao što ga je on jednoga dana volio sebi predstaviti.

Bloy se rodio u Périgueuxu 1846, od oca slobodna mislioca i majke kršćanke. Nakon melankolična djetinjstva, stiže u Pariz 1864, studira zaredom slikarstvo i arhitekturu, traži svoj put još i u drugim smjerovima te postaje tajnikom Barbeya d'Aurevillya, katoličkog literata. G. 1870. bori se u redovima Cathelineauovih dobrovoljaca. Časkom pomišlja da postane trapist, u Chat Noiru (artistički kabaret u Parizu) dolazi na glas, piše u različitim novinama, 1886. objelodanjuje jedno od svojih remek-djela, *le Désespéré* (Očajnik), autobiografski roman, nesmiljenu satiru na književni svijet te epohe.

Oženivši se 1890. jednom Dankinjom, kćerju pjesnika Kristiana Molbecha, njegov život neće više biti nego dugotrajna borba. Njegove knjige nedostaju da prehrani svoju obitelj, s druge strane je nesposoban za bilo koji drugi rad, a neće s hvale vrijednom tvrdokornosti da kao milostinju traži uspjeh, laskajući ukusu publike. Živi od milostinje, često natjeran u najgoru bijedu, pomagan od prijatelja što mu ih dovode njegova djela, i kojih se broj polagano množi. Uzastopce obitava u Montrougeu, Antonyu, nekoliko mjeseci u Danskoj, zatim u Lagnyu, Montmartreu i Bourg-la-Reinu.

Nabrojmo njegova djela. Književna kritika: *Un Brelan d'Excommuniés* (Kartašnica izopćenika), *les Dernières Colonnes de l'Église* (Posljednji stupovi Crkve), *Belluaires et Porchers* (Krotitelji zvjeradi i svinjari); povijesne ili religiozne studije: *le Révélateur du Globe* (Prokazalac globusa), *la Chevalière de la Mort* (Viteškinja smrti), *le Salut par les Juifs* (Spas od Židova), *l'Épopée byzantine et Gustave Schlumberger*, *l'Âme de Napoléon* (Napoleonova duša), *Celle qui pleure* (Koja plače), *Méditations d'un Solitaire en 1916* (Razmatranja jednog samotnika 1916); romani: *le Désespéré* (Očajnik), *la Femme pauvre* (Uboga žena); novele: *Sueur de sang* (Krvav znoj), *Histoires désobligeantes* (Priče neprijatne); intimni dnevnik: *le Mendiant ingrat* (Nezahvalni prošnjak), *Mon journal* (Moj dnevnik), *Quatre ans de Captivité à Cochons-sur-Marne* (Četverogodišnje ropstvo u Cochons-sur-Marne), *le Vieux de la Mon-*

tagne (Starac iz gore), *le Pèlerin de l'Absolu* (Hodočasnik Apsolutnoga), *Au seuil de l'Apocalypse* (Na pragu Apokalipse), *la Porte des Humbles* (Vrata malenih).

To su samo načini, jedva različiti, da nam otkrije svoju dušu. I njegovo djelo, lirsko prije svega, jest, to kazuje njegov prijatelj Jacques Debout, »gotovo samo urlanje i jecanje«. U »Ubogoj ženi« dolazi pred javnost pod imenom Cain Marchenoir: ». . . Kao većina velikih govornika, odmah se ukazao posred sukoba, uzdižući se u svojoj srdžbi protiv nevidljivih neprijatelja, i sve vrijeme što je govorio vidjelo se kako se u njemu komeša njegova duša, — kao što bi se vidjelo gdje koja velika utamničena Infantkinja upire svoje lice o prozore od šarena stakla kojega zapaljenog Eskurijala.«

Na pisca toga kova koji se posve čitav stavlja u svaku svoju riječ, na onoga koji je gladan apsolutnoga, koji nikada ne gubi s vida odjek svojih čina u nevidljivome svijetu, ni tajanstvena podudaranja koja povezuju svaki dio svemira s drugima i s Bogom, teško je primijeniti vještačke razdiobe književnih priručnika.

Léon Bloy bijaše dugo sakriven pisac, hoćemo reći, o kome nijesu govorili ni priručnici ni kritici. U praksi, za trideset ili četrdeset godina, njegovo je ime bilo istisnuto iz velikih intelektualnih čavrljanja. To objašnjava opojnost onih koji bi ga slučajno otkrili. Našao bi se na keima pokoji Je m'accuse, i čovjeka zabavljaše taj nenaviknuti ton. Tražilo se drugo; raspitivalo se o autoru. Jedni vam govorahu o njemu kao odurnom čovjeku, i to gotovo svatko, osobito s književne strane. Od rijetkih duhova, i to radije s religiozne strane, doznavaste koji li snažni elan vjere, lišen kritičkog smisla, ali apsolutne dobre volje, zagrijava toga kršćanina koji, unatoč svemu, hoćeše biti on.

Rat (prvi svjetski) oslobodi Bloya šutnje. Naraštaji s kojima se najčešće sukobljavao počinjahu starjeti. Mlađi su bili srodniji s njim u njegovoj divljosti i kadšto pretjeranoj težnji k apsolutnome.

Jedan čovjek ispovijeda gorljiv, bezuvjetan i osvajački katolicizam. U četrdesetak svezaka, kojima je nemoguće ne priznati silnu uvjerljivost, očitu iskrenost, izvanredno samonikao oblik i neobičan sjaj, proglašava svoju vjeru, napada žestoko bezvjerce zbog njihova bezvjerstva, i vjernike, zajedno sa svećenicima, biskupima i papama, zbog njihove mlakosti. Živi u siromaštvu, gotovo u bijedi, ali oko njega se stvara malena skupina učenika i prijatelja, među kojima pisci kao abbé Jacques Debout, filozofi kao Jacques Maritain, učenjaci kao čuveni geolog Pierre Termier. Mnogi su od tih vjernika slobodni mislioci, Židovi, protestanti koji su se po njemu obratili. Nakon njegove smrti (1917) pobožno se sabira njegovo dopisivanje i njegov neobjavljeni opus. Ali za svoga života, ako su ga neki okruživali srdačnim udivljenjem, drugi su ga prezirali ili pobijali, masi je ostao uporno nepoznat.

Trebao je slikar podoban da pokaže da žestina Léona Bloya bijaše samo obrnuto zrcalo njegove ljubavi. Već, bez sumnje, jedan Pierre Termier, jedan Jacques Maritain, jedan Pierre van der Meer de Walcheren, jedan Léopold Levaux, među drugima bijahu doista to dokazali. Ali preostajaše da se to ukaže u životu i djelu »Nezahvalnog prosjaka«

i »Hodočasnika Apsolutnoga«, jedan osvjetlivši drugim i otkrivši realno jedinstvo jednoga od likova u kome se najjače ističu kontrasti što ih ikada upozna univerzalna književnost.

Eto što se zbilo. Stanislas Fumet, davši »Poslanje Léona Bloya« (Mission de Léon Bloy — u kolekciji »Iles«, kod Desclée de Brouwer) prikazuje nam taj portret kao izrađen iz unutrašnjosti. Dugo treba da se čovjek privikne na tropsku klimu Bloya, na one bujice od plamena i lave, na onu tajanstvenu bujnost prašume. Ali zabluda onih koji zaziru od Bloya jest da od njegova umijeća traže svojstva jednoga sasma drugog umijeća: to znači, kako ono kaza Jean Soulairol, tražiti Mozarta od Wagnera, Watteaua od Delacroixa. »Pravi umjetnik«, napisa Henri Duparc, »ne može biti eklektik... Zato nadahnut pisac, koji postaje sudac i kritik, napiše kadšto goleme pogreške — npr. Hello, kad osuđuje kao nemoralne La Fontaineove basne koje nijesu nego konstatacije; ili, vrlo često, Léon Bloy...« Klevetala Léona Bloya zahtijevahu od njega da bude kritik. Jedan Henri Duparc, koji se razumije u to, traži od njega samo da bude umjetnik i genij. »Taman je tako za sve umjetnike«, nastavlja besmrtni muzičar »Prijašnjega života« (la Vie Antérieure) i »Poziva na putovanje« (l'Invitation au Voyage)... Zadaća je kritika posve oprečna umjetnikovoj: on treba da sve shvati, prije nego će išta suditi. Kao što detektiv traži zločinački trag, tako on mora tražiti genijalni trag, i u tome je divno uspio Stanislas Fumet s »Poslanjem Léona Bloya«.

Pisac koji je u »Našem Baudelaireu« (Notre Baudelaire) predao tajnu toga bijednog i velikog pjesnika, kojega Claudel nije oklijevao nazvati »najživljim i najmilijim«, — a Fumetov je zaključak da »nema pjesnika koji čini da napravimo čistiji znak križa«; — pisac kojemu duguje francuska knjiga »Ernest Hello ou le Drame de la lumière« (E. Hello ili drama svjetla) donosi svoje remek-djelo u toj magistralnoj studiji o geniju »Uboge žene« (Femme Pauvre).

Da, geniju. Što je odmah osjetio Maurice Maeterlinck kada je u lipnju 1897. pisao Léonu Bloyu: »Gospodine, upravo sam dočitao »Ubogu ženu«. To je, držim, jedino djelo ovih dana u kome ima očevidnih znakova genija, ako, po geniju, razumijevamo stanovita svjetlucanja »u dubinu« koja povezuju što se vidi s onim što se ne vidi i što će se jednoga dana shvatiti. Sa stanovišta čisto humanog, nehotice pomišljamo na »Kralja Leara«... Vjerujte, gospodine, u moje vrlo duboko udivljenje.« Stanislas Fumet može dodati: »Staro je poganstvo imalo Ilijadu i Odiseju. Moderno kršćanstvo ima »Ubogu ženu«. To je pripovijedanje zbilja epopeja bijede i svetosti.

Ali »Duša Napoleonova«, ali »Očajnik«, ali »Koja plače« i desetak drugih knjiga sadržavaju isto tako uzvišene stranice. O Euharistiji, o ženi, o siromaštvu, Bloy je napisao najaktualnija razmatranja kojih genezu njegov slikar na divan način objašnjava. »Između jednog Bloya, jednog Péguya, jednog Claudela, koliko li dodirnih točaka!«... (J. Soulairol).

* * *

Kako se na Léonu Bloyu u neku ruku lome okviri čovjeka, mislioca i pisca, to ćemo ga prije svega pokazati kao kršćanina. Naći ćemo ga najprije u njegovim knjigama, zatim u njegovu dopisivanju i najzad u studijama i djelima što su ih o njemu napisali njegovi prijatelji i štovatelji.

»Neću nikada zaboraviti, veli Pierre van der Meer de Walcheren u »Dnevniku jednog obraćenika« (Journal d'un Converti — Paris, Crès, 1917), ovo poslijepodne i ovu večer. Bloy govoraše o Bibliji. Slušao sam ga požudno, dok sam podrhtavao čitavim svojim bićem. Svaki tren sam vidio u zrcalu njegovih riječi kao neki blistavi odsjev Istine... Bloy učini da sam u nenadnu nutarnjem veselju predosjetio beskrajnu slavu Božju. Bog je središte, žarište svijeta, u kome se sabiraju sve njegove misli, svi njegovi osjećaji, sav njegov um. Kod koliko malo ljudi nalazim takvu puninu vjere, takvu predanost Isusu Kristu, tako neograničenu ljubav prema Bogu beskrajnome!... Držao sam da se nalazim među kršćanima svršetka, ili početka, među kršćanima katakomba.«

Svi Bloyovi prijatelji govore tako. Od toga snažnog glasa imamo još samo odjeke, ali oni dostaju da na vidjelo iznesu iznimnu vrsnoću te duše. U dobi od 24 godine pisao je ove retke koje nikada nije zatajio:

»Kada si čovjek i kada se dodirneš ma kojega načela, treba da ga iscrpeš, ako je moguće. Kada se zaputimo stanovitim putem i nijesmo ni glupavci ni kukavci, treba ići do kraja, makar se što dogodilo, ili se nikada ne zaodjenuti plaštem putnika. Junačka se srca nikada ne zaustavljaju napola puta. Ne uzimaju od Istine ovo da napuste od nje ono, oni je prihvaćaju sasva čitavu da bi joj ostali vjerni onkraj smrti. Polurđe izazivaju našu samilost, i to je vrlo opravdan osjećaj, jer svaka je zabluda samo zloporaba istine; ali što da kažemo o polučestitu čovjeku i to više o polukršćaninu? Ništa nije Istinito nego što je Apsolutno. Ideal, to je mučeništvo, i kad imaš na glavi nadnaravnu aureolu Vjere, to je dijamem, a da ga dostojno nosiš, treba da imaš snagu djevice, besprijekornost svećenika i svetost patrijarha.« (Navodi H. Colleye u »l'Âme de Léon Bloy«).

Ostat će vjeran tom oporom i lijepom programu, on koji je pisao u svojoj mladosti: »Davno si već prinio žrtvu svojega života, svojega zdravlja, svoga počina na zemlji, te molim Našega Gospodina da je izvoli primiti kao okajanje zla što sam ga počinio i za spas onih koje ljubim i koji žive daleko od njega« (ibid., str. 113); on koji je kasnije, usred strahovitih kušnja svoje zrele dobi i svoje starosti, ponavljao: »Sve što nam se događa jest vrijedno obožavanja«; on koji je, malo prije svoje smrti, s oporom jačinom objašnjavao Isusovu riječ: »Budite savršeni, kao što je savršen vaš nebeski Otac«, te nazivao »demonskom otrcanom frazom« utješnu i opasnu maksimu: »Nije svatko zvan na svetost« (»Méditations d'un Solitaire en 1916«, str. 205); on koji je tako često ponavljao, razmatrao, objašnjavao divnu riječ kojom se zavrašava njegova najljepša knjiga »Uboga žena«: »Ima samo jedna žalost, a to je ne biti među svetima.«

U stanovitim trenucima na divan način izražava ljepotu i svemoć molitve: »Evo jadne djevojke koja se moli u bijednoj opustošenoj crkvi.

Ona ne zna ništa, osim da je Bog nužno umoljiv, jer je obećao da će dati što se bude od njega tražilo s pouzdanjem... Čujete li, u noći, onaj golemi šum pješaka, konjanika i teretnih kola u pokretu? Taj žagor, to je micanje usana toga nedužnoga stvorenja koje će Bog zasigurno poslušati« (ibid., str. 91).

Imao je o Euharistiji, o pouzdanju u Boga, o smrti, o nebu, o trpnji, o siromaštvu nezaboravne akcente, otkrivalačke riječi, odbljeske genija. Što se tiče Providnosti koja ravna svijetom, veli:

»Divne li korelacije događaja ili zbivanja ovoga života, koji se, na žalost, ne mogu vidjeti nego jedan za drugim, a koji bi toliko otkrili osnove Božje da ih možemo istodobno utvrditi u Svjetlu! To je kao slova alfabeta koja zasebno nijesu ništa, ali koja, kad ih um poreda, imaju moć, te daju život ili smrt« (»Quatre ans de Captivité«, sv. II, str. 57).

Ima o sebi samome i o svome djelu refleksija kojih je poniznost iskrena (»La Porte des Humbles«, str. 13. i 54, — Paris, Mercure de France), i napisao je tri kratke stranice, XXV od »Meditacija jednog Samotnika g. 1916.« koje bismo htjeli u cijelosti navesti, toliko bacaju živu svjetlost na ono što su naše pričesti: Isusov posjet u jednu duplju, u zvjerinju jazbinu koju božanske ruke do iznemoglosti čiste, a koju mi smjesta započinjemo kaljati. Evo kojim riječima izražava svoju želju da k vjeri privede jednoga svoga prijatelja:

»Ah! htio bih iskupiti njegovo obraćenje uz cijenu najdulgotrajnijeg i najbolnijeg čistilišta. S kakvom li bih radosti potpisao takvu pogodbu! Draga dušo mojega prijatelja i dragi prijatelju moje duše! Prinio sam našem dragom Spasitelju Raspetome, našoj slatkoj majci Presvetoga Srca, svim anđelima i svim svetima neba bijednu žrtvu svoje sreće, svojega počinka, svojega zdravlja, svojega života, štoviše, prikazao sam žrtvu najkruću za jedno uobraženo čeljade, kao što sam ja, žrtvu svoje misli kojom sam toliko ponosan, molio sam Boga da od mene učini bedaka, predmet gađenja, da bi moj predragi brat Viktor postao doista pobjednik samoga sebe i vjeran sluga Našega Gospodina Isusa Krista« (Pismo koje navodi Colleye u »l'Ame de Léon Bloy«, str. 101).

Nikakve literature u svemu tome; bijaše potpuno iskren, on koji je, živeći u čudnoj i pokvarenoj sredini, provodio »polovinu svojega života propovijedajući Evanđelje«, i pišući jednu od svojih najgorčih i najsilovitijih knjiga, »Očajnika«, želio prije svega »utješiti stanovita ranjena srca i koja se bore sa smrću u mraku« (H. Colleye, str. 66. i 277). U dodiru s tom logičnom i zanosnom vjerom, shvaćamo riječ Jacquesa Debouta: »To je svezak koji bi trebalo posvetiti Léonu Bloyu, profesoru vrhunarnoga.« Profesor velikog stila. Ne hladni prodavač intelektualnog taloga, doktrine stavljene u malene bočice i u pilule; već koji privlači, čovjek kojemu se podajemo, jer se prvi podao svojoj stvari, koji raspaljuje duše i prenosi vatru od koje izgara. Možda je do nastranosti pretjerana riječ stanovitih obožavatelja koji pišu Léonu Bloyu: »Kada je čovjek Vas čitao, ne može više nikoga drugoga čitati.« Ima ipak istinitoga u toj originalnoj dosjetki; nakon i malo oduljeg dodira s tom religijom koja neprestano otvara duhu perspektive beskonačne, koja prahu svagdašnjih zbivanja određuje njegovo točno mjesto

u harmoniji svijeta koji je došao od Boga i koji ide k Bogu, kada nam padnu na um sićušnosti tolikih autora u modi, kada se sjetimo mikroskopa analista, opisivanja strašćica i marioneta koje ispunjavaju devet desetina pače čuvenih knjiga, osjetimo nepodnošljiv utisak gušenja. Prijeđemo sa širine nebeskoga svoda na uskoću tamne rupe.

Kod takva čovjeka, kako da odvojimo kršćanina i umjetnika? Umjetnik bijaše zacijelo, i to je jedan od rijetkih titula koji mu nijesu osporavali. Osjećajnost i maštu govornika i pjesnika imaše vazda u pokretu. Osjećajnost gotovo boležljivu, živce čovjeka bez kože, reagiranja koja ga neprestano dovodahu izvan sebe od radosti, zahvalnosti, nježnosti, boli, srdžbe i pomame. »Od Jean-Jacquesa Rousseaua nije se možda vidjela slična amplituda treptanja« (Alph. de Parvillez). I čudnovat je kontrast, te žede za logičnošću, te silne predanosti načelima, i onih naprasnih utisaka koji su ga u praktičnoj primjeni činili tako često skrenuti s puta. Mašta je njegova raskošna, veličajna, koja neprestano razvija čarobnu povorku simbola. Ta neprestana napetost, to treptanje, združeni sa sjajem, bogatstvom i ukusnošću izraza, mogu s vremenom zablještit i zamoriti, ne dosade nikada. Takvi darovi stavljaju pisca iznad svih drugih. Bloy je savršeno vodio o tome računa, ali s kojom li bi prezirnom srdžbom bio odbacio počast koja ne bi bila upućena nego njegovoj umjetnosti! Tu je umjetnost htio posve čitavu u službi Boga. Ne vidi se da je ta podređenost inače ugušila njegov talenat.

Danas mnogi književnici proglašuju potrebu za umjetnika da bude neovisan od svake doktrine i da treba, kako bi se prikazao život, zabraviti najprije njegov smisao i svrhu. U njihovim očima, veza s kojom općenom idejom smrtna je pogibao, jer ona, prema njima, uvlači u knjigu ledenu atmosferu matematičkih dokazivanja. Naprotiv pisac mora imati čistu i točnu ideju o svrsi svojega rada da bi izradio živo djelo, da bi prenio iskru, — kao na stropu Sikstine, Michelangelov Bog, koji oživljava prvoga čovjeka. Ako je književna ljepota sjaj istinitoga, kako da je odvojimo od istine? To bi značilo rastaviti plamen od onoga što on sažiga, pod izlikom da imamo »čist oganj«.

Ma što bilo, kršćanstvo Léona Bloya bijaše za njegov književni genij neusporediva hrana, i mlazovi svjetla izbiše iz toga žarišta, koji se neće tako brzo ugasiti.

* * *

Pitat će se možda kako takve osobine nijesu osigurale veći uspjeh piscu, barem među katolicima. On je sam vrlo često odgovorio da mlakost, kukavnost, malo dostojno držanje današnjega kršćanskog društva daju tome rješenje. I nije to krivo. Mnogi oportunisti, mnoge koncili-jantne duše, mnogi temperamentni skloni popuštanjima mora da su bili prodrmani, zaplašeni snažnom nepomirljivosti »hodočasnika Apsolutnoga«. Ali ta istina nije doista svakolika istina. Na kraju krajeva valja da ulaze zablude i pretjerivanja Léona Bloya.

Colleye u svojoj knjizi izvanrednu povijest Anne-Marie Roulet. Ta bijedna djevojka, koja je poslužila za model Veronici »Očajnika«, bijaše švelja, pala na zadnju stepenicu poroka, i s kojom Léon

Bloy stupi u ljubavnu vezu. Nakon nekoliko mjeseci on dođe k sebi te uznastoja da jadicu obrati. To mu pođe za rukom, ali se ona tada stane smatrati obdarenom izvanrednim nadnaravnim milostima, i njezine halucinacije imahu dubok utjecaj na njezina prijatelja. Iako je njezino ludilo, koje naskoro postea očevidno, iziskivalo njezino smještanje, g. 1882, u azil, Bloy uza sve to pridavaše pretjeranu važnost stanovitim tim »objavljenima«. U »Pismima svojoj zaručnici« (Lettres à sa fiancée), izjavljuje da je u to doba primio najdivnija obećanja, i doista se čini da je od te pustolovine zadržao vjerovanje u neko providencijalno poslanje. Svakako je ostao vrlo zaokupljen svime što se odnosi na mistična viđenja i fenomene.

Oko 1877, dođe u vezu s abbéom Tardifom de Moidreyom koji ga upozna s poviješću saletteskih ukazanja. »Svećenik, opisuje Colleye, uputi pisca u strašnu tajnu, stožer vjerskog života idućih vremena. Bloy, obrazovan Svetim pismom, začas se zagrija. Zastor se hrama razdere za njega odozgo do dolje. Imao je neposrednu intuiciju u nastavak svetih knjiga i prorocanstva. Apokalipsa pripajaše sebi novo poglavlje«...

Malo zatim umrije abbé, ali Léon Bloy nije imao više nikada zaboraviti te pouke koja bješe konačno usmjerila njegov duhovni život. I sa svojom običajnom skrajnosti, davaše, bez razlike i diskusije, isti autoritet svim riječima vidjelaca iz la Saletta, zajedno s čuvenom i tako prijepornom Tajnom Melanije. Odatle je crpao glavne elemente vatrena uvjerenja, onoga o neizlječivoj dekadansi modernoga svijeta, i o dužnosti koja je na njega padala da optužuje i žigoše tu dekadansu.

Ta uloga proroka, laičkoga Savonarole, divno odgovaraše njegovu talentu. U jednom svesku »Borbeni pisci« (les Écrivains de combat), André Billy definira polemičara: »Temperamenat koji sebe zadovoljava.« Ta duhovita misao krasno pristaje Léonu Bloyu. Nije da se može sumnjati u njegovu dobru vjeru, ona je očevidna; ne zaboravimo da je kroz četrdeset godina, bijesno napadajući svoje doba, bio osuđen na bijedu. Ali je jasno da su riječi Anne-Marie i Melanije oslobodile u njemu snage koje su otprije postojale, te označile odvodni put bujici gadenja i srdžbe, koja se dizala u njegovoj duši, neprestano podržavana njegovim siromaštvom, njegovim teškoćama da ga ljudi upoznaju i cijene, osobito onom izvanrednom tankoćutnosti koja je, što se njega tiče, u mučenje preobražavala najneznatnija peckanja. »Tako se, veli Parvillez, iz cjelokupnoga njegova djela izdvaja da je tom velikom čovjeku nedostajalo rasuđivanja.« On je dobar dio svojega vremena i svojih snaga namijenio stvarima koje su bile vrlo daleko od toga da zasluže sličnu počast. Posvetio se kanonizaciji Kristofora Kolumba, bio je zablješten »očevidnošću« Naundorffovih prava. (Charles Guillaume Naundorff, urar, koji je za vrijeme Restauracije i Srpanjske monarhije pokušao da ga smatraju za sina Ljudevita XVI).

K tome, on se prigibaše samo pred Bogom. Njegovo samoljublje, združeno s njegovim osvjedočenjem u sveopći slom duhova i savjesti, priječilo ga da se okoristi najneznatnijom primjedbom. Oni koji su ga poznavali hvale njegovu veledušnost i nježnost njegovih osjećaja; ali ga njegove knjige pokazuju prekomjerno osjetljivim, kojega diraju u

živac najneznatnije rezerve, koji od svojih prijatelja traži potpuno odobravanje i koji se opire svakoj kontroli. Piše o sebi s prostodušnosti: »Počinju opažati, i to se sve više potvrđuje, da sam odsada jedini pisac koji ima nešto reći u ovim danima jada i užasa« (»La Porte des Humbles«, 1916, str. 88).

Hipersenzibilnost, iluminizam, samoljublje: time objašnjavaju njegove pogreške. Čovjek je daleko od toga da mu ih predbacuje; Bloy je previše trpio da u osjećajima prema njemu ne bi prevladala samilost. Njemu privezanom o stup mučenja, tko će zamjeriti način s kojim interpelira svoje krvnike?

A sada da se dotaknemo njegovih skatoloških ispada bez kojih lik Léona Bloya ne bi bio potpuno osvjetljen za one koji neće biti imali dodira s njegovim djelima. Što se njega tiče, nema više ništa što vrijedi, na tom kukavnom svijetu. Gadi mu se čitavo čovječanstvo. Grozni su mu neprijatelji Crkve, i ona sama ne vrijedi baš mnogo. »Već trista godina nalazi se ona na samrti« (»Belluaires et Porchers« — Krotitelji zvjeradi i svinjari, Introduction, str. XXVI), — ona je u Francuskoj »toliko pala, ponižena, oronula, tako nečuvveno grešna, tako nevjerojatno otuđena i napuštena da nije više podobna razlikovati one koji je poštuju od onih koji je kaljaju« (id., str. 113). »Katolici obeščašćuju Isusa Krista kao što nikada Židovi i najfanatičniji protukršćani nijesu bili podobni da ga obeščaste.« (»Le Pal«, str. 96). Evo Louis Vuellot, kriv što Léona Bloya nije zadržao kao urednika »Universa«: »Nesmilenost srca, podlost i zavist, to su tri lopate neminovne sramote, koje će njegov grob pritisnivati« (id., str. 101).

O o. Monsabréu: »... Ovaj kukavni tomist, ovaj očajni skolastik, sistematski neprijateljski svakom spontanom nadahnuću duha, nema nijedne ideje, ni jednog gesta, ni srdačnog udaranja srca... To je pipak mlake vode kada teče, smrznute kada pade« (id., str. 98). Dominikance uopće naziva »taj glupavi i grešni red koji podnosi Didone i Monsabrée« (id., str. 244). Isusovci, manje zlostavljeni, jesu »možda religiozno društvo gdje bi svetac našao danas najmanje krvnika« (»Quatre ans de Captivité à Cochons-sur-Marne«, sv. I, str. 173), iako nose veliku krivnju što zlo upotrebljavaju Vježbe sv. Ignacija, knjigu »iz koje je izašla mrska, grozna, izopačujuća suvremena psihologija... Isusovačka metoda, na kraju krajeva, vodi tome da razmatranje Boga zamijeni razmatranjem samoga sebe, i tako ja tumačim onaj strašni nedostatak svetaca, koji je jedan od najneospornijih sadašnjih znakova opadanja kršćanstva« (»Le Mendiant ingrat«, sv. II, str. 201). U »Mon Journal« i u »Pages choisies« (str. 310) piše Bloy ovo: »... Oci Augustinci od Uznesenja upotrijebiše kolosalan upliv da konačno zaglupe katoličko društvo... Nikada Demon nije bio naišao na tako prijazne slugе...« Redovnice Saint-Joseph u Clunyu, koje poučavaju njegovu kćerkicu, nadahnjuju mu ovu refleksiju: »Kuća kao samostan Saint-Joseph, na primjer, sa svim svojim pobožnim naličjem i svojim stručnim gajenjem nevinih dušica, jest doista obitavalište vragova« (»Quatre ans de Captivité«, sv. II, str. 63). Mgr d'Hulst je »lakaj, inače bluna« (»Le Mendiant ingrat«, sv. II, str. 69); de Mun, i on je »glupan« (»Quatre ans de Captivité«, sv. I, str. 135); Bos-

suet izaziva »potpuno gađenje« (id., str. 163); ljudi su zastravljeni pred »kukavičlukom« episkopata (»Méditations d'un Solitaire«, str. 13. i 14). Nekom svećeniku, čija je knjiga bila osuđena, Bloy piše: »Kako mi je malo stalo do Indeksa i odluka toga klateža...« (»L'Invendable«, str. 291). Napokon, on je »obuzet gorčinom, pomišljajući na gnusobu svijeta i strušno ruglo Crkve« (»Quatre ans de Captivité«, sv. I, str. 95) te svoju vlastitu ulogu ukratko izlaže ovim riječima: »Imam osobito na srcu da otkrijem, govoreći o njemu (Barbeyu d'Aurevillyu), materinju golotinju, poput nova Kama, vrednijeg proklinjanja od nekadanjega. Golotinju bez imena jedne Matere Crkve... koja se s pomamom odriče onih među svojim sinovima kojima pada na um da joj ogrtače od grimiza izrade« (»Bel-luaires et Porchers«, str. 121. — Potanje o tome v. Alph. de Parvillez, »La Bataille autour de Léon Bloy«).

Krv tako žučljiva teško da ostane bez utjecaja na kršćanina. Retté dobro veli da su to ispadi koje Crkva oprašta svojoj nestašnoj djeci, samo ako ne diraju u *Credo*, te dodaje: »Bloy nije nikada u nj dirnuo.« Napokon, ne čini li se da prelazi svaku mjeru kada svojim grdnjama salijeće Huysmansa ili Bourgeta, poričući iskrenost njihova obraćenja, kada želi da se ponovi Bartolomejska noć (»Quatre ans de Captivité«, sv. I, str. 230), kada se ljuti što Buri (Boers) puštaju na slobodu svoje engleske zarobljenike, a da im prije pesnice ne... itd. (id., str. 206).

* * *

Léon Bloy, koji se smatrao čovjekom Apsolutnoga, dao je utočišta najčudnijim protuslovljima. To doista stavlja u nepriliku. »Nije bio ni svetac kojega prikazuju poneki njegovi prijatelji, ni bijesni luđak kakvim bismo ga sudili po stanovitim njegovim riječima« (Alph. de Parvillez). Ali, tko da posumnja u njegovu savršenu iskrenost kada brani Crkvu, sve dok joj pljuje u lice? Njegova mržnja, kazao je stotinu puta, samo je naličje njegove ljubavi. Ali dok se ističe njegova dobronamjernost, ne tvrdimo da se Léon Bloy nije varao, da nije kod njega bilo zabluda.

U stanovitim granicama, što se tiče teologije, metafizike i povijesti, imao je intuicije poput pjesnika i žena: koji put neobično prodirne, u drugim trenucima nastrane ili krive. »Svjetionik, veli o njemu jedan pisac, ali sa svjetlima koja se okreću.«

Čovjek koji piše prijatelju da moli od njega novaca, a najprije mu predbacuje njegov »strahoviti prostakluk« (»Quatre ans de Captivité«, sv. I, str. 197), ne bi se morao čuditi što ne prima odgovora. Napokon, kada se Léon Bloy tuži na urotu šutnje organizirane oko njega, zaboravlja da je ton njegove polemike morao dovesti do toga posljedica. Colleye je podsjetio da je Mermeix, kralj tiska, nakon »le Pala« (kolac), bio jasno izrazio taj napatuk za šutnju; ali je »le Pal« nazivao Mermeixa »pseudonomom ništavila, zmijskim ljetopiscem, ... poganim nedonoščetom, uzorkom beščasnosti«, ucjenjivačem, bratom krivotvoritelja, i drugim kvalifikativnim oznakama lišenim pristojnosti. Takva sloboda u procjenjivanju morala je na pisca navući ozbiljne neugodnosti.

* * *

Većina onih koji su pisali ili pišu o Léonu Bloyu imaju nakanu da se nabace kojim kamičkom na njegovu kapelu ili da upale voštanicu pred njegovom ikonom; jer on je od onih ljudi koje mahnito volimo ili od kojih znanuvijek zaziremo. Iako je Léopold Leviaux (L. Leviaux, »Léon Bloy« — Éditions Rex, Louvain) jedan od vjernika njegove kapele, jedan od onih koji su ga upoznali i koji šire njegov kult, znao je sačuvati skrb za istinu i kritički duh. Njegova je knjiga objektivna pledoaje.

Nijesmo od onih koji grde nezahvalnoga prosjaka i nemamo pravo da to budemo. »Udesi izvan reda, veli J. Calvet, imaju svoje mjesto među kršćanima i u Crkvi; nadnaravno ima modalitete i izgleda tako raznolike, kao što su oni u prirodi, i držim da Bog ne zazire od čudaka, hoću reći, da on ima za njih bogatstvo milostivosti jer su oni živi odgovor onima koji bi svijet okrivili zbog monotonije...«

Dakako da ne volimo onu vrst atmosfere koja se stvara povodom Bloyova djela. Hoćemo da kažemo, onu nakostrušenu religiju, viđenja, apokalipse, žustri način govora, mahnitosti, itd. Ali i oni razdraženi pisci koji nijesu priučili na stegu svoju dušu, koji nijesu podobni obuzdati svoja nutarnja vrenja: Barbey, Hoysmans, Bloy, Bernanos, imaju svoj čar kojemu ne možemo odoljeti pa se zabavljamo, ili pobuđujemo, ili razdražujemo kad ih čitamo.

U svoj nepristranosti spremni smo zavoljeti Léona Bloya kao divno Božje biće i kao velika pisca. Leviauxova je knjiga pisana da nas povede do toga srdačnog udivljenja jer ona je objašnjenje čovjeka koji najviše potrebuje da bude objašnjen. Njegov život, ispričan s potpunom iskrenošću, s pomoću intimnih dokumenata i osobnih sjećanja, najrječitiji je pledoaje koji se može održati da se opravda što najviše treba da se opravda. Zao udes, bijeda, grozna patnja koja ubija, sve to primano, još više, željeno, traženo i obasjano grozničavom ljubavi prema Bogu, što da kažemo kada se nađemo pred tim prizorom? Tko da ne zaboravi silovite ispade, nastranosti u načinu govora, pretjeranosti toga razapetoga? On je odveć popustio kušnji da svoje jade uzdigne na dostojanstvo božanskih darova i da za to na ljude prenese odgovornost; ali, da ga zdravo sudimo, trebalo bi da smo poput njega trpjeli.

Što je u toj knjizi najpotresnije, to je Leviauxova studija o Bloyovu nutarnjem životu. Nalaze se u njoj stranice, riječi, krikovi, koji dostižu najuzvišenije mistike; Bloy je ljubio Boga, ne na neprekidan način, nego u nastupima, s ponoćom, s drhtavom žestinom. To objašnjava neobični utisak što ga je vršio na one koji su k njemu pristupali.

Umjetnik, kod Bloya, ima iste darove i iste manjkavosti kao i čovjek. Zato dok uznosimo darove, ne skrivajmo nedostatke. Imao je divan smisao za mogućnosti i nijanse jezika; bijaše četiri ili pet puta pročitao svoga Littréa da nauči francuski. Te riječi što ih je znao, što ih je posjedovao, bijahu za njega žive i u velikoj ga množini okruživahu. Nepodoban za stegu, nije ih znao ukrotiti, ni među njima birati; htio ih je sve kazati, iz užitka da ih čuje kako zvuče. Posljedak nije banalan i Bloy je vrlo velik pisac.

Teško ga je razvrstati, on se izvlači u stranu, on je izniman. Govoraše: »Ne pišem za čitače drugih.« I ta ponosita riječ objašnjava možda

da ima tako malo čitatelja; ali doista oni koji ga nijesu čitali imahu krivo.

»Egocentričan genij, piše Léopold Levaux, rođen romantik, obilježen iznimnim udesom, hodočasnik izvanredno bolan jednoga zasebnog puta i, štoviše, veliki preteča jednoga znatnog religioznog i književnog pokreta, on traži u svoj pravdi zaseban postupak...« Zacijelo, preteče imaju pravo na zaseban postupak: morali su disati i razvijati se u atmosferi koja nije dolikovala njihovoj prirodi, te obarati pregrade kojih se glomaznost ne da kasnije naslutiti. Léon Bloy bijaše jedan od velikih preteča pokreta katoličke književnosti koja ilustrira XX stoljeće. Imadijaše osjećaj za svoju ulogu, ako ne za svoje poslanje, te prianjajući uz Baudelairea i Verlainea, pozdravljaše preporod i označivaše mu obilježje ovom snažnom riječi: »Tako je katolištvo postalo kao neka vrst aristokracije za misao.«

Jedan od onih koji je otkrio Bloya ovako je pisao Léopoldu Levauxu: »Samo se Léon Bloy uzdiže na mojem putu, svijetal kao svetac i osvjetnik kao arkandeo! Kao Isus, njegov obožavani učitelj, kojega je slijedio sve do Kalvarije, bijaše, čini mi se, duša beskrajno blaga i samilosna, ali je izbacivao mlakonje, ravnodušnike i podlace. Njegovo me integralno kršćanstvo zablještava, tješi i jača...«

Léopold Levaux je zadržao opravdano udivljenje prema Léonu Bloyu koji je pridonio njegovu obraćenju; ali njegov osjećaj nije ni pretjeran ni slijep. On je svoj sud sačuvao slobodnim. Pisac »Krotitelja zvjerači i svinjara« nije nikada kanio biti filozof ili kritik. Nije ništa naučio iz svijeta do svoje vjere i svojega umijeća. Formirao se samo kroz svoja ushićenja i svoje bijede. Što zna, to ga je naučilo razmatranje, pod pretjeranim oblikom što ga je tražio njegov temperament. On je osebujan, jer je sirov; od te žestine, koja nije nego ljubav, stvara sredstvo apostolata. Njegova vjera trpi u bezvjerstvu ili u mlakosti drugih.

Može se u njegovu djelu naći zabluda: ali njegovo gnušanje od hereze je najsirovitiji njegov osjećaj: »Osuđen, ni jedan čas ne bi Bloy bio ostao izvan Crkve« (Jean Morierval). Ma što se činilo, ima jedna formula koja ga točno rezimira: blaga i ponizna srca, samo je iz ljubavi bio naprasit. Nije snatio o slavi, nego da ostavi što zaista postoji: svjedočanstvo o svojoj vjeri.

On ostaje jedan od velikih francuskih majstora slike i govorničkoga ritma. Neosporan umjetnik, Bloy zaslužuje književnu slavu koju mu je potomstvo stalo dosuđivati i koja će se bez sumnje povećati. Kršćanin, s vatrenim osvjedočenjem, ima stranice koje dostižu uzvišenost, i veldušnost njegovih poleta prema Bogu je za nas, za našu prosječnost i našu neodlučnost, spasonosan prijekor i divan poticaj.

Drugi dio u slijedećem broju

Jakov Kostović